

ที่ นร 1104/ 4515

สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
962 ถนนกรุงเกษม กทม. 10100

19 กันยายน 2548

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเกี่ยวกับ "การดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)"

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี

- อ้างถึง 1. สำเนาหนังสือสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ส่วนที่ 15 ลงวันที่ 15 สิงหาคม 2548
2. สำเนาหนังสือสำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ สศ 0001/918 ลงวันที่ 27 กรกฎาคม 2548

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็น สศช. เกี่ยวกับการดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฉบับที่ 9

ตามหนังสือที่อ้างถึง สำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรีได้ขอให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็นในเรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับ "การดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)" ความละเอียดแจ้งแล้ว นั้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้พิจารณาแล้ว ขอเรียนว่า แผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปี ได้ให้ความสำคัญลำดับสูงกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือในการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับต่างๆ ที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 รวมทั้งการพัฒนาระบบติดตามประเมินผล เพื่อวัดผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนฯ ทั้งนี้ ในระยะที่ผ่านมา สศช. ได้ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 อย่างต่อเนื่อง และล่าสุดได้ติดตามประเมินผลการพัฒนาในระยะ 3 ปีของแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 เสนอต่อสาธารณชนในการประชุมประจำปี 2548 ของ สศช. ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2548

สำหรับความเห็นที่มีต่อข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาฯ เกี่ยวกับการดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 สศช. มีความเห็นโดยสรุป ดังนี้

1. การประยุกต์ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

1.1 แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้นำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญาแนวทางในการพัฒนาประเทศ ที่ยึดหลักทางสายกลาง ความสมดุลและยั่งยืน ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก โดยเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เปลี่ยนจากการมุ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีรากฐานที่เข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหาความยากจน พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ขณะเดียวกันได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สนับสนุนและเชื่อมโยงกัน 3 กลุ่มยุทธศาสตร์ คือ 1) การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม 2) การเสริมสร้างฐานรากของสังคมให้เข้มแข็ง และ 3) การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน

1.2 ปัจจุบันการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติ ดำเนินการภายใต้กลไก 3 ระดับ โดยมี สศช. เป็นแกนประสาน คือ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงของ สศช. ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเชื่อมโยงเครือข่ายเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกัน และเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ทั้งนี้จะต้องมีการผนึกพลังความร่วมมือทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

2. เป้าหมายทางเศรษฐกิจต้องเป็นไปเพื่อ “การอยู่เย็นเป็นสุข”

2.1 เป้าหมายการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มุ่งให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” โดย สศช. ได้พัฒนา “ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข” เพื่อวัดผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อคน ซึ่งประกอบด้วย ตัวชี้วัด 7 องค์ประกอบ คือ สุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน รายได้และการกระจายรายได้ สภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัว และการบริหารจัดการที่ดี ทั้งนี้ ผลการประเมินในระยะ 3 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 พบว่า ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และอยู่ในระดับที่สูงกว่าช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

2.2 อย่างไรก็ตาม ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ยังมีปัญหาหลายเรื่องที่ต้องการปรับปรุงอย่างจริงจังและต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยเฉพาะปัญหาการเจ็บป่วยจากโรคที่สามารถป้องกันได้ คุณภาพการศึกษา สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ความอบอุ่นของครอบครัว และปัญหาด้านความโปร่งใสและการมีคุณธรรมในการบริหารจัดการของภาครัฐ

3. สิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองทางสังคม

3.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันแก่คนไทยทุกช่วงวัย โดยปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่ผ่านมายังไม่สามารถครอบคลุมกลุ่มผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ กลุ่มคนยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้อย่างทั่วถึง

3.2 แนวทางดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงให้ความสำคัญกับการเร่งดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง โดยการเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนยากจนให้สามารถสร้างฐานะและพึ่งตนเองได้มากขึ้น

พร้อมทั้งส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งส่งเสริมการคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้ที่อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ

4. สิทธิ เสรีภาพของสื่อ

4.1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและเสริมสร้างกลไกตรวจสอบถ่วงดุลทางสังคม โดยเฉพาะการสนับสนุนบทบาทสื่อในการตรวจสอบนักการเมืองและข้าราชการ ซึ่งผลการประเมินที่ผ่านมา ประเทศไทยมีภาพลักษณ์ความโปร่งใสที่ดีขึ้น สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการเสนอข้อมูลข่าวสารมากกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียน โดยรองจากฟิลิปปินส์

4.2 สำหรับแนวทางการดำเนินงานในระยะที่เหลือของแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ยังจำเป็นต้องส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เกิดกลไกตรวจสอบอิสระที่มีคุณภาพจากภาคประชาชน สื่อมวลชน ตลอดจนนักวิชาการ เพื่อสร้างกระบวนการตรวจสอบให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง

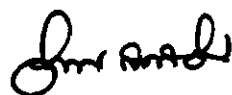
5. ยึดหลัก “ธรรมาภิบาล” และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระบบการบริหารจัดการทุกระดับ

5.1 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี หรือธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม โดยสร้างจิตสำนึกในภาคการเมือง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมตรวจสอบ และต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบ รวมทั้งรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งผลการพัฒนาในระยะ 3 ปีของแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 จากดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชันของ Transparency International พบว่าประเทศไทยมีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันลดลงในทุกรูปแบบ ขณะที่ภาคธุรกิจเอกชนได้มีการรณรงค์สร้างบรรษัทภิบาลที่ดีอย่างต่อเนื่อง

5.2 แนวทางการดำเนินงานในระยะที่เหลือของแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 ยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนรณรงค์ให้เห็นความสำคัญของการมีระบบบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทย และการบูรณาการการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และประชาชน เพื่อยกระดับธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความเห็นของ สศช. ดังกล่าว เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไปด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายอำพน กิตติอำพน)

เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา

โทรศัพท์ 0-2281-5343

โทรสาร 0-2281-9705

ความเห็นต่อการดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9

ความเห็นสภาที่ปรึกษาฯ	ความเห็น สศช.
1. การประยุกต์ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ไปสู่การปฏิบัติในทุกยุทธศาสตร์ยังขาดการแปลงแผน และประยุกต์ใช้อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ดังนั้นควรจัดทำแผนปฏิบัติการและติดตามประเมินผลในภาคปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขและกำหนดแนวทางการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป	● แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้นำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการบริหารและพัฒนาประเทศที่ยึดหลักทางสายกลาง ความสมดุลและความยั่งยืน ความพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก ซึ่งปัจจุบันได้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วน โดยมี สศช. เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนภายใต้กลไก 3 ระดับ ได้แก่ คณะที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มงานเศรษฐกิจพอเพียงใน สศช. ● สำหรับการดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาดำเนินการต่อไปนั้น ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน โดยกำหนดทิศทางที่ชัดเจน ทั้งยังต้องเตรียมความพร้อมให้สามารถจัดการกับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกและปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่ไปกับการเร่งรัดปรับปรุงกฎระเบียบและระบบการบริหารจัดการของภาครัฐให้สามารถส่งเสริมการสร้างโอกาสและความเป็นธรรมแก่คนยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เป้าหมายทางเศรษฐกิจต้องเป็นไปเพื่อ “การอยู่เย็นเป็นสุข” ดังนั้น การพัฒนาควรยึดหลักการอยู่เย็นเป็นสุขของคนเป็นเป้าหมาย	● แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีเป้าประสงค์หลักให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน โดยมีการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขเพื่อวัดผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อคน ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัด 7 องค์ประกอบ คือ สุขภาพอนามัย ความรู้ ชีวิตการทำงาน รายได้และการกระจายรายได้ สภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัว และการบริหารจัดการที่ดี ทั้งนี้ผลการประเมินในระยะ 3 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 พบว่า ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสูงกว่าช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8

สภาพที่ปรึกษา	ความเห็น สสช.
	● แนวทางการดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพคนและความมั่นคงทางสังคม การเร่งพัฒนาทุนทางสังคมทุกมิติให้มีความเข้มแข็งและใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องกับการพัฒนาให้คนมีสุขภาพแข็งแรง มีความรู้ มีครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคง และดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ดีอย่างมีความสุข
3. สิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองทางสังคม ปัจจุบันโอกาสการเข้าถึงบริการดังกล่าวยังไม่เพียงพอและทั่วถึงเท่าที่ควร ดังนั้นควรขยายโอกาสการเข้าถึงและสร้างเสริมความเสมอภาคเพื่อให้สังคมมีความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตและสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น	● ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคมในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันแก่คนไทยทุกช่วงทั่ววัย อันนำไปสู่การยกระดับความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทยให้ดีขึ้น โดยมีการปรับปรุงระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทั่วถึงและเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานที่ผ่านมายังมีความล่าช้าและไม่ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบและผู้ด้อยโอกาส ● ดังนั้นแนวทางดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 จึงให้ความสำคัญกับการเร่งดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนยากจนให้สามารถสร้างฐานะและพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และเร่งรัดปรับปรุงกฎระเบียบและระบบการบริหารจัดการของภาครัฐให้สามารถส่งเสริมการสร้างโอกาสและความเป็นธรรมแก่คนยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
4. สิทธิและเสรีภาพของสื่อ การนำเสนอของสื่อมักเผชิญอุปสรรคในการแสวงหาข้อมูลที่เป็นจริง ดังนั้นควรส่งเสริมเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน ตลอดจนคุ้มครองและมีมาตรการใดๆ ที่เข้าช่วยแทรกแซงสื่อ	● ยุทธศาสตร์บริหารจัดการที่ดี ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ให้ความสำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องจากภาครัฐอย่างครบถ้วนในเวลาที่เหมาะสม ซึ่งผลการประเมินที่ผ่านมา การให้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอและโปร่งใสมีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น ประกอบกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้สิทธิเสรีภาพแก่สื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ ทำให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการเสนอข่าวมากกว่าประเทศอื่นๆ ในอาเซียนรองจากฟิลิปปินส์

	• สำหรับแนวทางการดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน นักวิชาการ สื่อมวลชน ให้เป็นกลไกตรวจสอบอิสระที่มีคุณภาพและเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เพื่อร่วมกันสร้างความโปร่งใส ลดการทุจริตประพฤติมิชอบในสังคมไทย
5. ยึดหลัก “ธรรมาภิบาล” และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระบบการบริหารจัดการทุกระดับ จากปัญหาคอรัปชั่นที่ต้องเพิ่มความจริงจังในการแก้ไขโดยเร่งด่วน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและกลไกภาคประชาชน ตลอดจนปรับปรุงกระบวนการทำงานทุกขั้นตอน โดยให้ความสำคัญและดำเนินการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วนของการพัฒนาทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน เพื่อประโยชน์ของสังคมและส่วนรวม	• ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดีในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ได้นำหลักการบริหารจัดการที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นทุกภาคส่วนมากำหนดแนวทางการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินงานของภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคการเมือง ที่โปร่งใส มีความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบต่อประชาชนและสังคมสูงขึ้น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในระยะ 3 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 มีการส่งเสริมธรรมาภิบาลในภาคธุรกิจเอกชน และการบูรณาการการทำงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองและการพัฒนาท้องถิ่น พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเพิ่มขึ้น • สำหรับแนวทางดำเนินการในช่วงระยะเวลาที่เหลือของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ให้ความสำคัญกับการผลักดันให้ทุกภาคส่วนตระหนักและร่วมสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในสังคมไทย โดยส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งเร่งรัดการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีผลใช้บังคับอย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาคเอกชนต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการการทำงานกับภาครัฐและประชาชน และผลักดันการมีบรรษัทภิบาลที่ดี สำหรับภาคประชาสังคม จะต้องส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน นักวิชาการ สื่อมวลชน ให้เป็นกลไกตรวจสอบอิสระที่มีคุณภาพและเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางเพื่อร่วมกันสร้างความโปร่งใส ลดการทุจริตประพฤติมิชอบในสังคมไทย